

ילמד ענוים דרכו - שנה א

מעמד הר סיני - יסוד הדת

הרב רן כלילי

שמות יט-כ

ומשה עלה אל ה-להים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר: כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי, ועתה אם שמעו תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי - והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. ויבא משה ויקרא לזקני העם, וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה'. ויענו כל העם יחדו ויאמרו: כל אשר דבר ה' נעשה, וישב משה את דברי העם אל ה'.

ויאמר ה' אל משה: הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, ויגד משה את דברי העם אל ה'. ויאמר ה' אל משה: לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם. והיו נכנים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני...

וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן, וירא העם וינגעו ויעמדו מרחוק. ויאמרו אל משה: דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו -להים פן נמות. ויאמר משה אל העם: אל תיראו, כי לבעבור נסות אתכם בא ה-להים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

דברים ה, כ-כח

וְהָיָה כְשִׁמְעֵכֶם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֲשָׁה וְהִהָרַ בְּעַר בְּאֵשׁ, וַתִּקְרְבוּ אֵלַי כָּל רְאִשֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם. וַתֹּאמְרוּ: הֲוֹי הֲרָאֵנוּ ה' -להינו אֵת כְּבֹדוֹ וְאֵת גְּדֻלוֹ וְאֵת קִלּוֹ שִׁמְעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רְאִינוּ כִּי יִדְבֵר -להים אֵת הָאָדָם וְחִי. וְעַתָּה לָמָּה נָמוֹת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת, אִם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת קוֹל ה' -להינו עוֹד וּמָתָנוּ. כִּי מִי כָל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל -להים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּמִנּוּ וַיְחִי. קִרְבַּ אֲתָה וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' -להינו, וְאֵת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יִדְבֵר ה' -להינו אֵלֵינוּ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ. וַיִּשְׁמַע ה' אֵת קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרֵיכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי: שָׁמַעְתִּי אֵת קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דָּבְרוּ אֵלַי, הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבְרוּ. מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבַבְּם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֶתִּי וְלִשְׁמֹר אֵת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים, לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם. לָךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהְלִיכֶם. וְאֲתָה פֹה עֹמֵד עִמָּדִי וְאֲדַבְּרָה אֵלֵינוּ אֵת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמַדְם וְעָשׂוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ.

שמות יד

וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים, וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אז ישיר משה...

דף מקורות

כוזרי א, סח; א, פז

אמר הכוזרי: ... כיצד קנה שביתה בנפשותיכם הדבר הגדול הזה, שבורא הגופים, הרוחות, הנפשות, השכלים והמלאכים, המרומם ומקודש ונעלה מעל השגת השכל, כל שכן השגת החושים, דבק בבריאה הנבזה, המגונה בחומר שלה...

אמר החבר: שאף על פי שאחרי הנסים האלה העם האמינו לדברי משה, עליו השלום, נשאר ספק בנפשותיהם כיצד [ייתכן ש]יפנה -לוהים בדיבור אל בשר ודם, כדי שראשית התורה לא תהיה בדעתו ומחשבתו של בן אדם בליווי השראה וחיזוק מ-להים. כי חשבו שלא סביר שמי שאינו בשר ודם יפנה בדיבור, שהרי הפנייה בדיבור - גשמית. -להים רצה להסיר ספק זה שלהם וציווה אותם לקבל על עצמם [טהרה] פנימית וחיצונית... לשמיעת דברי -להים. העם הכינו עצמם והתכוננו לדרגת הנבואה. יתר על כן, לכך שישמעו כולם בגלוי את הפנייה בדיבור... עשרת הדיברות האלה לא נמסרו לעם מפי גברים יחידים, ולא מפי נביא, אלא מפי -להים... מאותו יום האמין העם שמשה, עליו השלום, מקבל פנייה בדיבור שמקורה ב-להים, [וש]משה, עליו השלום, לא חשב על כך קודם ולא היתה לו דעה בזאת. כדי שהנבואה לא תהא, כמו שחושבים הפילוסופים, מנפש שמחשבותיה טהורות הדבקה בשכל הפועל, הקרוי רוח הקודש או גבריאל, ומקבלת השראה. ויש שנדמה לו באותה שעה בְּשֵׁנָה, או בין השְׁנָה והיקיצה, שאיש מדבר אליו, והוא שומע את דיבורו בדמיון בנפשו, לא באוזניו. הוא רואה אותו בתחושת לבו ולא בעינו. ואז יֵאָמֵר ש"-להים דיבר אליו". חשדות אלה הוכחשו במעמד הגדול ההוא ובכתב ה-לוהי שבא בעקבות הדיבור ה-לוהי, שכן הוא חקק את עשרת הדיברות האלה על שני לוחות מיסוד נעלה ומסר אותם למשה, עליו השלום. ואז ראו אותם בכתב -לוהי כשם ששמעו בדיבור -לוהי.

ראב"ע לשמות יט, ט

דע, כי מצרים והודו הם מבני חם, ואלה סומכים על אלה... וחכמי הודו נותנין ראיות כפי מחשבתם, כי לא יתכן שידבר השם עם האדם וחי. וישראל היו במצרים, והיו בהם אנשים על דעת האמונה הזאת, והיתה נבואת משה בספק אצלם.

ואין טענה ממילת: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" - כי כתוב "וירא ישראל" ולא כל ישראל. ואילו (=ואפילו) היה כתוב "כל ישראל" ידבר על הרוב, כמשפט הלשון. והנה טעם "אנכי בא אליך" - תשובה על דברי משה שהגיד לו כן ... ובדברי עמר עשרת הדברים - אז יאמינו כי נכון הוא שידבר השם עם אדם וחי. וטעם "וגם בך יאמינו" - שאתה נביא ויוסר הספק ממחשבותם.

והנה כתוב מפורש: "היום הזה ראינו כי ידבר -להים את האדם וחי". ועוד כתוב: "כי מי כל בשר אשר שמע קול -להים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי"...

הרמב"ן בדרשתו תורת ה' תמימה, עמ' קמז

הנבואה היתה בספק אצל האומות, שהרי מקצתן חושבין שהשמש הוא הבורא העולם, כמו שפירשתי, אבל לא אצל זרע אברהם אבינו ע"ה.

וזוהו שאמר משה רבנו ע"ה: "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו לקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'" - לא הכחישו רק כי אליו לא נראה. ואחר שבאו הניסים הגדולים הקיימים על ידיו - נתאמתה גם הנבואה שלו, כמו שכתוב: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

דף מקורות

הרמב"ן לשמות יט, ט - דחיית הראב"ע

ואיננו נכון! כי זרע אברהם לא יסתפקו בנבואה כי האמינו בה מאבותם, וכבר נאמר עוד: "ויאמן העם וישמעו..." "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", ואם לא אמר שם "כל העם וכל ישראל" - אף כאן לא נאמר: "בעבור ישמע כל העם"?!?

רמב"ם הלכות יסודי התורה ח, א

משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בליבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלאט או כישוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני שעיינינו ראו ולא זר ואוזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים "משה משה לך אמור להם כך וכך"... שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" - מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה. נמצאו אלו ששולח להם - הם העדים על נבואתו שהיא אמת. ואינו צריך לעשות להם אות - שהם והוא אחד בדבר, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהם עד לחברו...

נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצווה שציוונו משה בתורה ואמר: אם נתן אות - אליו תשמעו. כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שני עדים ואע"פ שאין אנו יודעים אם אמת העידו אם שקר, כך מצווה לשמוע מזה לנביא, אם האות אמת או בכישוף ולאט.

ספר העיקרים א, יח

ההבדל שבין נביא ושליח: כי הנביא, אימות נבואתו הוא - אם בהגדת העתידות שלא יפול דבר מכל דבריו ארצה, ואם בעשיית אותות ומופתים...מצווה לשמוע אליו כל עוד לא ימצא שקר בדבריו. כי כבר אפשר שהנביא יהיה נביא אמת ויכזב בשום פעם בבחירת עצמו ולא מצד הנבואה, כי לא איש - ל ויכזב, כמו שקרה לחנניה בן עזור, שהיה נביא אמת... וטעה וכיזב בשבירת מוטה מעל צוואר ירמיהו, ולזה נענש... אבל השליח, והוא אשר הוא שליח להינתן תורה על ידו, אי אפשר שיכזב בשום פנים. כי לא יקרא שליח אם לא שיתאמת שליחותו אימות עצמי...

ולזה תמצא שאמר השם למשה בעת מתן תורה: "הנה אנכי בא אליך בעב בענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" (כלו' - לכל אורך חיך, וגם לדורות עולם על כל מה שאמרת בכל חיך). כלומר: אני רוצה לאמת להם מציאות הנבואה עצמה אימות עצמי, וגם לאמת להם שאתה שלוח מאיתי לתת תורה על ידך. וזה בשהם עצמם ישיגו מעלת הנבואה - ובזה יתאמת להם מציאות הנבואה עצמה, ועוד - שישמעו אותי מדבר עמך כשאני רוצה לתת תורה על ידך. וזה אימות עצמי לנבואה ולשליחות השליח... ששמעו את הקול אומר למשה: "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ..." ובזה נתאמת להם אימות עצמי כי משה היה שליח להינתן תורה מתמדת לדורות על ידו.

דף מקורות

רמב"ן (שמות, שם)

והנכון בעיני שאמר: אני בא אליך בעב הענן, שתגש אתה אל הערפל, בעבור ישמע העם... וגם בך יאמינו לנצח בכל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דבריך – יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, יתברר להם ממך מה שכתוב: "אם יהיה נביאכם ה' – במראה אליו אתוודע, בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו". ולכך אמר: "בעבור ישמע העם בדברי עמך" – כי ישמע דברי מתוך האש וידעו שאני ה' מדבר עמך ויאמינו בדברי וגם בך לעולם.

הספורנו

בעבור ישמע העם... וגם בך יאמינו לעולם – יאמינו אפשרות נבואתך שתהיה פנים אל פנים, כי אמנם אדבר עימהם פנים בפנים, בלתי שום חלום, כאמר: "פנים בפנים דבר ה' עמכם" והוא היות האדם מתנבא בעודו משתמש בחושיו, וזה חשבו לנמנע... כי אמנם לא היה ספק אצלם על אפשרות הנבואה, והיו יודעים שהאבות ומשה ואהרן ומרים כבר התנבאו, אבל לא היתה נבואת שום נביא עד הנה כי אם במראה או בחלום... אמנם בנבואת משה בעודו משתמש בחושיו היה ספק אצלם, לולא התנבאו גם הם באופן זה... ולא יוכל שום נביא לקום נגדם, כי לא תהיה נבואתו בזאת המדרגה.

רבי יוסף אלבו, ספר העיקרים א, יח

הנביא שייתן אות על היותו נביא, בראיה שהוא ילך על פני המים או שיבקע הנהר לעבור בו או שילך במו אש ולא יכווה או שירפה החולים או המצורעים, הנה זאת אות שהוא איש שראוי שיעשו על ידו ניסים, אותות ומופתים, אבל אין זה אימות עצמי לנבואה... כי כבר ימצאו אותות ומופתים נעשים ע"י בלהט וכישוף, או נעשים ע"י הצדיקים שאינם נביאים... ולזה תמצא כי כל האותות והמופתים שעשה משה קודם מתן תורה, היו אותות אל שראוי שיעשו על ידו אותות ומופתים בלבד, לא לקבל תורה על ידו. ולדבר הזה בלבד היתה אמנת ישראל בו. ועל כן היו מתנהגים על פיו, בהיותם מאמינים שהשם שומע צעקתו ומקיים דבריו... כמו שנמצא זה על יד הצדיקים, שהשם יעשה על ידם אותות ומופתים אע"פ שאינם נביאים, כרבי פנחס בן יאיר שבקע לו הנהר שלוש פעמים לפי מה שמסופר ממנו, וכרבי חנינא בן דוסא וחוני המעגל...

מורה הנבוכים ב, לט

על פי הכתוב בספרי הנבואה והמופיע במסורת, הוא שאף אחד מכל הנביאים שקדמו למשה רבנו, כגון האבות, שם, עבר, נוח, מתושלח וחנוך, לא אמר מעולם אל קבוצה של אנשים: "ה-ל שלחני אליכם וציווני לומר לכם כך וכך, ואסר עליכם לעשות כך, וציווה עליכם לעשות כך". לא הכתוב בתורה ולא מסורת אמיתית מעידים על דבר כזה. אלא אל הללו באה רק התגלות מן ה-ל, כפי שהסברנו. מי שגבר עליו אותו שפע, כגון אברהם, אסף את האנשים וקרא להם בדרך הלימוד וההדרכה אל האמת שהשיג. כן היה אברהם מלמד את האנשים ומבאר להם בראיות עיוניות שיש לעולם – לזה אחד ושהוא ברא את כל זולתו, ושאינו ראוי לעבוד אותן תמונות ולא דבר מן הנבראים, והיה כורת עם האנשים ברית על זאת ומושך אותם בנאומים יפים ובמעשים טובים כלפיהם. הוא מעולם לא אמר: "ה-ל שלחני אליכם, וציווני ואסר עלי". גם כאשר נצטווה על המילה, הוא ובניו ובני ביתו, מל אותם ולא קרא את האנשים אל זאת בצורת קריאה נבואית. הרי מבין אתה את הכתוב בתורה על אודותיו: "כי ידעתיו למען אשר יצַוָה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט..." הרי שהתברר

דף מקורות

שפֵּעַל בדרך הצוואה בלבד . וכן יצחק ויעקב ולוי וקהת ועמרם היו קוראים את בני האדם בצורה כזאת. כן מוצא אתה את החכמים אומרים על הנביאים שקדמו לו (למשה): בית דינו של עבר, בית דינו של מתושלח, מדרשו של מתושלח כולם, עליהם השלום, היו רק נביאים שלימדו את האנשים כמלמדים, מורים ומדריכים ולא אמרו: ויאמר ה' אלי דבר אל בני פלוני. כך היה הדבר לפני משה רבנו. ואילו משה - יודע אתה אשר נאמר לו, ומה אמר, ואת דבר כל העם אליו: "היום הזה ראינו כי ידבר -לוהים את האדם וחי".

כוזרי ב, נו

אמר החבר: התבונן נא ביסוד שעליו בנה דוד את מזמורו בשבח התורה: בתחילה הוא מתאר את השמש בפסוק "השמים מספרים כבוד -ל" והוא מספר על אורה החודר בכל, על זוך עצמה, על יושר דרכה, ועל יופי מראיה. אך מיד אחר זה הוא אומר "תורת ה' תמימה" וכו' כאילו הוא אומר אל תתפלאו על תוארי השמש האלה, כי התורה מאירה ובהירה יותר והיא גם מפורסמת ונעלה ומועילה יותר. אך לולא בני ישראל לא היתה התורה בעולם!

גדולה מזאת: מעלת בני ישראל אינה מכוח משה, להפך! גדולת משה אינה כי אם מכוחם. כי בראשונה חלה אהבת ה-לוה על המון זרע אברהם יצחק ויעקב, ובחירתו במשה לא באה כי אם למען יגיע הטוב אליהם על ידו. ובאמת אין אנו נקראים "עם משה" כי אם "עם ה-לוה" כאמור "עם ה' אלה", "עם -להי אברהם".

האמונה והביטחון לרמב"ן פרק ו

קודם מעמד הר סיני, היו כל המראות מתעוררות מעצמן מלמעלה, לפי שלא היה כוח לאותן הדורות לעלות, אלא שהם מוכנים לקבל כוח השכינה. לפי שלא נצטוו בני נח אלא על ז' מצוות עד שבא אברהם ונצטווה על המילה. ואף על פי שקיים אברהם אבינו כל התורה, שנאמר: "וישמור משמתי מצוותי חוקותי ותורותי", מכל מקום גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה... אבל חיבתו היתה לפני המקום לפי שעמד בעשרה ניסיונות... ולפי שלא ניתנה להם התורה - לא היה בהם כוח לעלות...

וכן זה משנתנה התורה היה כוח לנביאים לעלות, אבל קודם לכן לא היה בהם זה הכוח, וזה שכתוב באברהם: "ויעל -להים מעל אברהם". ומה שכתוב: "ואברהם עודנו עומד לפני ה'" שיש להבין ממנו כי התעוררות המראה היתה מלמטה - תיקון סופרים הוא ודרך כבוד למעלה, אבל היה לו לומר עודנו עומד לפני אברהם או על אברהם.

ובמשה כתיב: "ומשה עלה אל ה-להים"... אבל כשנראה לו בסנה נאמר: "וירא מלאך ה' אליו", ולא כתב ויעל משה... מכל זה למדנו כי במעמד הר סיני נתן כוח ורשות לנביאים לעלות איש כפי יכולתו.

דעת תבונות לרמח"ל, סימן קנח

כוח העבודה עצמה אינו ניתן להם אלא מידי ית', וזה מה שנתן להם בשעת מתן תורה, ומה שמקיים ומחדש לכל אחד ואחד תמיד. ותראי שזהו ענין ההפרש שבין המצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה: כי האדם המצווה יש כוח בידו, מסור ממנו ית', שיתקן במעשיו התיקונים המצטרפים בבריאה, מה שאינו כן שאינו מצווה. וראיה לדבר: הכהונה, שהכהן העובד מתקן כל העולם, וזר שעבד - חילל, וחייב מיתה. ולא עוד, אלא שהכהן עצמו שעבד בלא בגדים הרי הוא כזר. כי הכל תלוי בכוח העליון, הורמנא דמלכא, שביד המצווה לבדו... ותראי כי זה מה שעשה האדון ב"ה לישראל בהר סיני, שהנה לא נתן להם שם התורה כולה במעמד ההוא, אבל היתה הכנה

דף מקורות

כוללת לכל עבודת המצוות, כי אז השלים להם תחילה כל העיטורים והמעלות הראויים לאדם העשוי לעבוד את יוצרו. שבתחילה נשפל מעלתו להיות עלול ליצר הרע, כמו שביארנו, ואז נמשל כבהמות נדמה. ובבואם אל הר סיני, נתן להם האדון ב"ה כל היקר המגיע להם להשתלם במציאותם, להיות להם כוח להיות משרתים אותו. ואז קירבם אליו באהבה, שהוא ענין (הגדה של פסח), "קרבתנו לפני הר סיני", וכך מה שאנו אומרים בכל יום, "וקרבתנו לשמך הגדול" וגו', והדביקנו אליו באהבתו, ואז נתן להם תחילה הכוח לשמור כל מצוותיו, ושמעשיהם בעבודתו יעשו הפרי הטוב המצטרך לתיקון הבריאה, והוא מה שכתוב (שמות יט, ו), "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ומשם והלאה נשאר ישראל מובדלים מן העמים, ומעוטרים בכוח עליון לשמור כל המצוות, לתקן בהם כל הבריאה כולה, וכמו שביארנו.

האמונה והביטחון לרמב"ן פרק ו

ויש סמך עוד לדברי ממה שאמר הכתוב: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ב-ל-ד". כלומר נראה הייתי להם במראה הכבוד המעודד לדבר אל הנביאים, ולא הייתי נודע להם בהשגת עצם הכיסא שהוא כמו הגוף לנשמה, זהו "ושמי ה' לא נודעתי להם"... ודע כי המראה היא כמו שמראה עצמו באחד מן המראות שאין להם השגת העצם, כמו מראות הדמיונות המצטיירות בלב מתוך דבר ידוע עם השגת עצם ומהותו שלא מתוך דבר אחר. ועל כן אמר "וארא", כלומר הבינו אותי מתוך כך וכך כי המשכתי להם הכנה, אבל עצם הש"י לא נודעתי להם, כלומר לא ידעו שיש כוח בבשר ודם לדעת אותי והוא "לא נודעתי", ולא אמר הודעתי. ויתכן לומר שכוונת הכתוב לפתוח לו פתח למשה לבקש ההשגה הזאת, כמו שעשה. ודומה לעניין זה "ועתה הניחה לי" - ר"ל שהכוונה היתה לפתוח לו פתח למשה להתפלל על ישראל... ולא תמצא לדברי בעלי רוח הקודש שהיו קודם מעמד הר סיני שיאמר "ראיתי את ה'", וירא פלוני את ה' - כלומר שיהיה רומז כי התעוררות המראה היה ממנו כמו שרמזו קצת הנביאים ממש ואילך. וגם בבכורות כתיב: "ויראו את - להי ישראל", ויתר מה שאמר משה: "ועתה אעלה אל ה'". וכן "עמדו ואשמעה". ובפירוש אמר יעקב "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" - פירושו: יש במקום הזה עיקר וענין להעיר הכבוד הנראה לנביאים עד שישרה על האדם, "ואנכי לא ידעתי" - כלומר: לא הייתי יודע להעיר אותו...

ספר הכוזרי ד, ג

"כבוד ה'" - הוא לפי דעה אחת גוף דק העושה רצון ה-לוה, גוף הלושב כל צורה אשר ירצה ה-לוה להראותה לנביא. אמנם לפי דעה שנייה "כבוד ה'" הוא כלל המלאכים והכלים הרוחניים: כיסא ומרכבה ורקיע ואופנים וגלגלים, וזולתם מבין העצמים הקיימים ועומדים. כל אלה יקראו "כבוד" כשם שמשמשי המלך יקראו "כבוד". ויתכן כי זאת היתה בקשת משה באמרו: "הראני נא את כבודך" וה-לוה הסכים לו, בתנאי כי יזהר מראות את ה"פנים" - דבר שאינו לפי כוחו של בשר ודם כמה שנאמר: "וראית את אחורי". והנה יש בכבוד ההוא מה שהראיה הנבואית לבדה יכולה לעמוד בו. וכן יש בו דברים שאפילו ראייתנו אנו תוכל לעמוד בהם, כגון: הענן, ואש אוכלת - דברים שניתן לנו לראותם. אך אחרי אלה נעשים הדברים דקים ביותר, עד למדרגה בה גם הנביא לא ישיגם ואם יתאמץ להשיגם - תפגם מזיגתו. הלא כן הדבר גם בנוגע לכוח הראיה הפשוטה, כי מי שראייתו חלשה - לא יראה כי אם באור המועט, מעין זה שבין הערבים כאשר יראה העטלף. ומי שעיניו תרוטות וראייתו מועטת עוד יותר - אינו רואה כי אם מעין צל. רק מי שראייתו חזקה יראה את אור השמש. אולם עצם השמש בטהרתה - לא תוכל עין להתבונן בה ואם תתאמץ תתעורר...

דף מקורות

אולם על צד האמת אין הכבוד והמלכות נגלים כי אם לחשובים ולבחירים, ולנביאים. ועל ידם יתאמת הדבר בעתיד גם לכופרים (=השפעתם הסגולית תשפיע עליהם שיראו גם הם בעצמם), כי ל-לוח המלכה והשלטון בארץ, וכי הוא יודע פרטי מעללי כל היצורים. ואז יאמר באמת "מלך ה'" ו"נראה כבוד ה'" ו"מלך ה' לעולם -להיך ציון" "אמר לציון מלך -להיך וכבוד ה' עליך זרח". אין כל זרות אפוא במה שנאמר: "ותמנת ה' יביט" "יראו את -להי ישראל" ובמעשה מרכבה, ואף לא בשיעור קומה - כי בכל אלה אחת היא הכוונה: להביא מורא ה-לוח בנפשות, כמה שנאמר: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם" וגו'.